

Сонячна машина (скорочено)

Володимир Винниченко

ЧАСТИНА I

Король Німеччини Мертенс за свої гроші купив усе: уряд і парламент, банки і підприємства, поліцію і пресу, а прагне купити ще й древній аристократичний герб разом з його власницею — родовитою принцесою Елізою. Він мріє панувати над усім світом.

Фінансовий олігарх Фрідріх Мертенс прямо заявляє, що "Закон цифр могутніший за закони природи й гуманності", а тому, мовляв, хто всесильний, могутній, тому повинна належати і влада. Влада і цифра неподільні, і кожна людина в такому суспільстві є лише цифрою. Сам Мертенс теж є не людиною, а цифрою, щоправда, цифрою не простою, а багатозначною. У досягненні владної мети, як і особистого життя, він завжди надає перевагу розрахункові, цифрі.

Князь Альбрехт йде до Мертенса, щоб попросити відстрочку по кредиту. Мертенс не може дати відстрочку, але готовий піти на поступки, якщо князь Альбрехт віддасть за нього свою дочку Елізу. Князь Альбрехт відмовляє, знаючи, що дочка ніколи не погодиться на це.

В себе в замок Альбрехт розуміє, що честь їхньої сім'ї скоро буде знищена. Альбрехт з сином розбиваються на аероплані, влаштувавши все під нещасний випадок. А Еліза отримує останнього листа від батька, де той просить помститися за їх смерть. Альбрехт вимушений був так вчинити, щоб врятувати честь сім'ї. Після його смерті все їх майно переходить до Об'єднаного банку, а Еліза переїжджає жити до батькового друга графа фон Елленберга, і має помститися за смерть батька і брата. Батько лишає Елізі корону Зігфріда — символ їх роду.

Еліза, на вигляд справжня принцеса, завжди тримається гордо та велично, має зелені очі та вогняне волосся. Еліза — горда, гострого розуму, сильної волі, неприступна, кам'яна жінка з гарячим серцем. Вона — втілення краси, енергії, активності, волі до перемоги, її філософія ясна і проста: "життя — це боротьба".

Еліза переїжджає до графа фон Елленберга, де їй виділяють найкращу кімнату. У графа є син Адольф, який працює начальником особистої охорони і є членом особистого кабінету міністрів його величності голови Об'єднаного Банку й біржового короля Німеччини, Фрідріха Мертенса. Він має двох: дочок Фріду і Труду. Його дочку Труду називають Страховищем, вона дівчина досить дивна, її мучає питання хто її справжній батько, а в те що її батько граф Елленберг вона не вірить. Труді ненависні компроміси, фальш, моральні етичні закони, які заважають жити людині, соціальна нерівність. Вона прагне чесності, правди, гуманності. Вона не лише говорить, а дійсно шукає правди.

На території помістя Елленбергів знаходиться і лабораторія Рудольфа Штора, сина лакея. Граф Елленберг відправив цього хлопця на навчання, після того як він врятував

життя його синові Адольфу.

Саме в будинку графа Елленберга проходять зібрання таємної організації ІНАРАКу.

"ІНАРАК" це скорочення назви цієї організації: "Інтернаціональний Авангард Револьюційної Акції". Це нелегальна, терористична, соціалістична організація, що має за своє завдання боротися з існуючим ладом.

На зібранні ІНАРАКу принцеса Еліза присягається на короні Зігфріда помститися за смерть батька і брата.

Але незабаром коронка Зігфріда таємничим чином зникає. Ця корона надзвичайно важлива, з нею пов'язане пророцтво — "зникне корона — загине рід". Поліція арештовує лакея Фрідріха, але всім зрозіло, що він її не крав. Граф Елленберг підозрює дочку Труду, яка була незадоволена появою принцеси Елізи в їх домі. Але Труда теж ніби корони не брала.

Мертенс, дізнавшись про зникнення корони, готовий на все аби її знайти, бо так він зможе отримати згоду Елізи на шлюб.

Адольф Елленберг рекомендує Елізі прийняти пропозицію Мартенса, бо ставши його дружиною вона поверне корону Зігфріда, та зможе помститися та зруйнувати всі його плани. Еліза обурена такою пропозицією, адже вважає Мертенса винним у смерті батька.

До будинку Елленбергів, під виглядом нового лакея влаштовується на роботу Фріц, друг детектива Тіле, який розслідує зникнення корони Зігфріда. Фріц — член ІНАРАКу.

Скоро Еліза розуміє, що ІНАРАК безсилий проти Мертенса і на зібранні організації повідомляє, що вийде заміж за Мертенса, бо тільки так зможе увійти в довіру і помститися вбивці свого батька і брата. Не всі учасники ІНАРАКу підтримують цю ідею, але Еліза вже прийняла рішення.

Макс і Рудольф Штор — брати, але надзвичайно різні. Рудольф весь час проводить в лабораторії працюючи над винаходом, який буде корисним всім простим людям. Макс — член ІНАРАКу, він готовий віддати життя за цю організацію і намагається переконати Рудольфа приєднатися до їх лав. Але Рудольф не розділяє ідеї брата.

Рудольф зустрічається з служницею Міці і одного вечора чекаючи її приходу вирішує зустріти її в саду. В темряві він накидається на жінку, починає її цілувати, обіймати. Жінка намагається вирватися і коли їй це вдається, Рудольф розуміє, що це була принцеса Еліза. Рудольф розуміє, що помилився, і після цього постійно думає про неї.

Елізі було соромно за цей випадок, але вона теж закохалася в Рудольфа, часто думала про нічний випадок в саду, він їй снівся ночами. Міці після цього випадку звільнили.

Еліза просить графа Адольфа Елленберга повідомити Мертенса про своє рішення. Вона готова вийти за нього, якщо він виконає три умови:

- знайде корону Зігфріда;
- буде установлений трон президента — короля Землі;
- її згода поки що лишиться в тайні.

Адольф Елленберг мчить до Мертенса і доповідає про умови Елізи. За гарні новини Адольф отримує Вальдорфські копальні. За корону Зігфріда визначено нагороду, і вирішено скликати Скликання Світового Конгресу, щоб Мертенс став королем Землі.

Світовий конгрес пройшов, Мертенса визнано королем Землі, скрізь всі святкують, але Мертенс не може радіти, адже корона Зігфріда ще не знайдена і його зустріч з Елізою відкладається. Мертенс впевнений, що коронку викрали учасники ІНАРАКу, і готовий на все аби впіймати їх.

Еліза була впевнена, що корона Зігфріда знайдеться, бо її викрали люди Мертенса, а дізнавшись, що її ще не знайдено навіть зраділа, це значило, що її весілля відкладається.

Тим часом член ІНАРАКу Кестенбавм звинувачує Рінкеля у розтраті грошей організації, взятті хабарів, участі в оргіях. Рінкель відкидає всі звинувачення, стверджує, що робив це аби добути секретні дані для їх організації. Проте депутата Рінкеля просять покинути засідання ІНАРАКу, а Тіле встановлює за ним нагляд.

Рінкель приходить до Адольфа Елленберга і пропонує угоду. Він обіцяє видати всіх членів ІНАРАКу в обмін на 5% Об'єднаного банку. Граф Елленберг повідомляє цю новину Мертенсу, той спочатку вражений нахабством депутата Рінкеля, але бажання одружитися з Елізою, і знайти для цього корону Зігфріда бере гору. Він погоджується на умови Рінкеля і повідомляє про можливість знищити ІНАРАК на зборах Об'єднаного Банку. Учасники Об'єднаного Банку погоджуються віддати 5%, аби знищити їх головного ворога.

Тим часом в ІНАРАКу дізнавшись про візит Рінкеля до Адольфа Елленберга підозрюють його у зраді. Тіле пропонує заарештувати Рінкеля для з'ясування всіх обставин. Рінкель в передчутті обіцяної винагороди, йде на зустріч з Елленбергом, але по дорозі його схоплюють люди Тіле. Елленберг до вечора чекає Рінкеля і не може зрозуміти, чому він не з'явився на зустріч. Мертенс теж злиться, адже його плани відкладаються.

Учасники ІНАРАКу Штор і Тіле мають виконати смертний присуд Мертенсу та іншим багатіям Об'єднаного банку. На наступний ранок по всьому Берліну вивішено оголошення:

"Оповістка

Цим доводиться до відома громадян Німеччини, що Центральне Бюро Інтернаціонального Авангарду Революційної Акції в Німеччині (Ц. Б. ІНАРАКу) постановило громадянина Фрідріха Мертенса за:

1) свідоме, вперте й активне запровадження режиму капіталістичного деспотизму та новітньої фінансової монархії;

2) за підступний наступ на працюючі класи в облудній формі постанов Паризького Конгресу;

3) за політику зажерливого імперіалізму, виявлену на тому самому Паризькому Конгресі, яка прагне світової фінансової монархії й неминуче тягне за собою всесвітню катастрофічну для всього людства війну, — за ці злочинства засудити на смертну кару.

Всім громадянам пропонується в їхніх власних інтересах уникати яких-небудь зносин із цим злочинцем. Усякий, хто пустить до свого дому Фрідріха Мертенса або буде поблизу нього, ризикує смертю.

Ц. Б. ІНАРАКу в Німеччині".

Акції Об'єднаного Банку починають падати, на біржі паніка. А Макс приходить на біржу, щоб виконати своє завдання — вбити Мертенса. Мертенс на біржі так і не з'являється, хоча він і не боїться інаркістів, але начальник його служби безпеки Адольф Елленберг радить не провокувати цю організацію.

Адольф умовляє Елізу зустрітися з Мертенсом, щоб той не накоїв дурниць, не пішов у маси, де його можуть вбити інаркіти, бо тоді вона не стане Королевою Землі. Еліза їде до Мертенса, де її зустрічають з королівськими почестями. Вона підтверджує свій намір одружитися з ним, але коли будуть виконані всі її умови.

Мертенс після довгоочікуваної зустрічі їде в театр з Адольфом, де люди побачивши його починають радіти і прославляти Короля Німеччини і всього світу. Мертенса виносять на руках з театру, після цього всі акції біржі знову починають рости.

Фріц тим часом слідкує за Елізою, і підслухавши, що Мертенс незабаром має прибути з візитом до неї вирішує виконати завдання ІНАРАКу. ІНАРАК дав йому бомбу, і він має підірвати будинок, коли Мертенс прибуде до Елленбергів. Фріц їде до Тіле і Макса, його долають сумніви. Чи зможе Макс погодитись на це? Адже в домі його батьки, брат, і ще йому шкода принцесу Елізу.

Рудольф тим часом дивно поводить, вже другий тиждень нічого не їсть, і лише ходить з посмішкою на устах. Його стан непокоїть всіх жителів особняка Елленбергів, і навіть перехожі на вулиці сприймають його за божевільного.

Під час прогулянки в саду Рудольф, щоб заспокоїти батьків, вирішує розповісти про свій геніальний винахід. Всі жителі особняка Елленбергів збираються в оранжереї, де він представляє сонячну машину. Сонячна машина може звільнити людей, їм не потрібно більше працювати, щоб прогодувати сім'ю. Його винахід перетворює рослини (траву) на сонячний хліб з чарівним солодким ароматом. Він довго не міг досягти цього, але після експедиції в гори він знайшов камінь геліоніт, який дозволяє насичувати рослину сонячною енергією. Також для приготування хлібу потрібно щось від самої людини. Вперше Рудольф зміг приготувати хліб, коли декілька капелі його поту впали до машини, куди він кинув траву, яку перемелювали жорна сонячної машини. Рудольф вже другий тиждень їв тільки цей хліб, і тому відмовлявся від звичайної їжі, яку йому приносила мати.

Але цей сонячний хліб не може їсти кожен, хліб може їсти або людина, яка його приготувала або її родичі (мати і батько). Еліза, яку захопив цей винахід не змогла відчутти дивовижний смак хліба, і не змогла його приготувати, так як сонце вже заходило. Еліза пообіцяла неодмінно прийти наступного дня і приготувати сонячний хліб для себе.

А наступний вчинок Рудольфа шокував всіх присутніх — він вийняв корону Зігфріда і повернув її Елізі. Виявляється весь цей час вона знаходилася в нього, він при розробці

сонячної машини думав, що діаманти зможуть передати сонячну енергію рослині, але ця ідея не підтвердилася. Він вкрав її для благородної цілі, так як діамантів йому було ніде взяти, то він взяв один діамант з корони. Рудольф щиро вибачався, пояснюючи це благородністю своїх цілей.

Адольф захоплений ідеєю обіцяє зробити Рудольфа наймогутнішою людиною Німеччини, адже його винахід прославить їх країну. Хоча Рудольф не створював її для заробітку грошей, і його це не цікавить, але Адольф бере усе в свої руки і їде до Мертенса, щоб розповісти про геніальний винахід Рудольфа Штора.

ЧАСТИНА II

Могутній реальній політичній і економічній силі в романі протиставлено винахід геніального інженера Рудольфа Штора — сонячну машину, що символізує визволення від усіх економічних, соціальних, політичних форм утиску.

З появою сонячної машини, яка забезпечує даровим хлібом, люди забувають про все: працю, обов'язки, прагнення. Натовп безчинствує, і це дуже схоже на перші часи після революції. У той час, коли свідомі частина людей бореться й гине, інші живуть за девізом: усе можна! Хапай!

У романі переконливо показано, що людина, яка прагне стати над добром і злом, скидає всі суспільні обов'язки, перетворюється не стільки на вільну і всевладну істоту, оскільки на примітивну жуйну тварину. Автор доводить, що людство врятовується не стільки Сонячною машиною, скільки усвідомленням потреби суспільно-обов'язкової й організованої праці, поривом до нового життя. Сюжет роману розгортається двома лініями: боротьбою за Сонячну машину та негараздами нерівного, непереборного кохання принцеси Елізи до геніального плебея Рудольфа Штора.

Саме Рудольф Штор допомагає повернути людей до праці. І, несподівано, з іншого боку до того ж висновку приходять володар Всесвітнього банку Мертенс. Спочатку випробувавши всі засоби, щоб знищити машину та її винахідника, він потім бере у свої руки організацію праці й порядку.